

ПСИХОСЕМАНТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН У СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Федоришин Галина Миколаївна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

<https://orcid.org/0000-0002-8905-0906>

Мета дослідження полягала у психосемантичній репрезентації конструктів шлюбно-сімейних взаємин у свідомості молоді, зокрема жінок. З огляду на той факт, що батьківська сім'я чинить вагомий вплив на формування уявлення про майбутні подружні стосунки, дослідження здійснювалося через порівняння батьківської і майбутньої моделей шлюбно-сімейних взаємин.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез наукової літератури, систематизація та узагальнення досліджень; емпіричні – структуроване есе про батьківську та власну майбутню сім'ю, контент-аналіз, процентне співвідношення.

Аналіз текстів дозволив зробити висновок про сформоване уявлення у студентів сім'ї як функціонально-рольової системи. В описах чітко прослідковуються актуальні потреби студентів у безпеці, приналежності, сімейній комунікації, збереження сімейного спадку, цінностей і сенсів. Констатовано, що у більшості респондентів психосемантична конструкція шлюбу свідчить про її системний зміст, у якому ключовими є безпека (вжито конструкти «печера», «гніздо», «замок», «будиночок», «квітучий сад»), взаємопідтримка («павутина», «команда», «злагоджений оркестр»), відповідальність і виконання певного обсягу обов'язків, як у «вулику», «мурашнику» чи на «кораблі». Описують студенти і кризові періоди життя сім'ї («гірський хребет») і посткризове зростання («коли його пройдеш, то відкривається неймовірний краєвид, неймовірні щирі емоції»).

Порівняльний аналіз психосемантичних одиниць текстів про батьківську сім'ю та власну майбутню засвідчив, що більшість респондентів переймають настанови батьків стосовно взаємин у сім'ї, критично розмірковують про сімейні конфлікти і кризи. У студентів з несприятливим кліматом у батьківській сім'ї переважають психосемантичні конструкції, змістове наповнення яких містить ідеалізовані уявлення про майбутні шлюбні стосунки, бачення шлюбу як палітри почуттів, а не як системи взаємин.

Висновки. Аналіз і психосемантична репрезентація уявлень про майбутні подружні стосунки відіграють вагомий роль у прийнятті стратегічно важливих рішень у житті людини, зокрема у виборі шлюбного партнера та побудові здорової сім'ї. Результати дослідження дозволили виявити критерії побудови програми психологічної підтримки молоді на етапі підготовки до вступу у шлюб.

Ключові слова: батьківська сім'я, шлюб, шлюбно-сімейні взаємини, уявлення, батьківські настанови, психосемантична конструкція.

Fedoryshyn Halyna. Psychosemantic representation of marriage and family relations in the perception of young people

The purpose of the study was to analyze the psychosemantic representation of constructs of marriage and family relationships in the perception of young people, particularly women. Taking into account the fact that the parental family has a significant influence on the development of ideas about future marital relations, we compared in this study the parental and expected models of marriage and family relations.

Research methods include theoretical methods, such as analysis and synthesis of scientific literature, systematization and generalization of research as well as empirical methods, such as a structured essay about the parental and their own potential family, content analysis, and percentage ratio.

Text analysis suggests that students have a certain perception of the family as a functional and role system. The descriptions clearly show the students' relevant needs for security, belong-

ing, family communication, preservation of family heritage, values and attitudes. According to the statements, the psychosemantic structure of marriage for the vast majority of respondents reflects its systemic content, where the key elements are security (the constructs "cave", "nest", "castle", "house", "flowering garden" are used), mutual support ("web", "team", "harmonious orchestra"), responsibility and fulfilment of a certain amount of duties as in a "bee hive", "ant farm" or "ship". Students also describe crisis periods in family life ("mountain range") and post-crisis growth ("when you go through it, you get an incredible view, incredible sincere emotions").

Comparative analysis of psychosemantic units of texts about their parental family as well as their own potential family showed that most respondents adopt their parents' ideas about family relationships and think critically about family conflicts and crises. Students with an unfavourable climate in their parental family are dominated by psychosemantic structures, the content of which contains idealized views of their future marriage relationships, a vision of marriage as a palette of feelings rather than a system of relationships.

Conclusions. The analysis and psychosemantic representation of ideas about future marital relations play a significant role in making strategically important decisions in a person's life, in particular in choosing a marriage partner and building a healthy family. The study results made it possible to identify the criteria for building a program of psychological support for young people at the stage of preparation for marriage.

Key words: parental family, marriage, marriage and family relations, ideas, parents' ideas, psychosemantic structure.

Постановка проблеми. Уявлення про шлюб та шлюбно-сімейні стосунки формуються у батьківській сім'ї, зазнають змін і переосмислюються під впливом середовища, у якому функціонує сім'я. Їхній аналіз і психосемантична репрезентація (усвідомлення) відіграють вагомий роль у прийнятті стратегічно важливих рішень у житті людини, зокрема у виборі шлюбного партнера, побудові функціонально-рольової структури сім'ї.

Вступаючи у шлюб, кожен із подружжя несвідомо намагається втілити батьківську модель сім'ї, доки не виникає загроза стосункам. І чим суттєвіша відмінність батьківських моделей і сильніше бажання створити власну сім'ю на кшталт батьківської, тим більша ймовірність розлучення на етапі молоді сім'ї. У працях, присвячених темі формування образу шлюбного партнера, вказано на зв'язок суб'єктивного бачення людиною картини сім'ї і себе у ній (А. Карасевич, О. Кляпець, А. Коваленко). Образ своєї сім'ї та партнера формується на основі поєднання образів взаємин батьків з дитиною і батьків між собою [1]. Між структурами подружніх і батьківських сімей спостерігається пряма залежність: подружні сім'ї у більшості аналогічні батьківським, особливості батьківської сім'ї неусвідомлено приймаються дітьми в їхніх сім'ях (З. Кісарчук). Г. Федоришин та І. Михайлюк наголосили на актуальності ранньої профілактики функціонально-рольових конфліктів молодого подружжя,

яка полягає у формуванні у молоді образу шлюбного партнера та уявлень про чинники, які впливають на вибір партнера та побудову майбутньої сім'ї [2].

Метою дослідження є психосемантична репрезентація конструктів шлюбно-сімейних взаємин у свідомості молоді, зокрема жінок.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез наукової літератури, систематизація та узагальнення досліджень; емпіричні – структуроване есе про батьківську та власну майбутню сім'ю, контент-аналіз, процентне співвідношення.

Результати дослідження. З огляду на той факт, що батьківська сім'я чинить вагомий вплив на формування уявлення у молоді про майбутні подружні стосунки дослідження конструктів «шлюб», «шлюбно-сімейні взаємини» здійснювалося через порівняння батьківської і майбутньої моделей шлюбно-сімейних взаємин шляхом написання структурованого есе. Дослідження проводилось серед студентів факультету психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника м. Івано-Франківська у 2023 р. У дослідженні взяли участь 32 особи жіночої статі віком від 18 до 22 років.

Обробка текстів здійснювалася за допомогою методу контент-аналізу, що дозволило визначити ключові категорії, які відображають типовий зміст концепту «шлюб», а також вивчити питання ієрархії, правил поведінки й вираження емоцій,

згуртованість, психологічний клімат й емоційну палітру взаємин.

У текстах про батьківську сім'ю у більшості респондентів дається опис сприятливого психологічного клімату (78,1%): «сім'я – це ліки, спокій, затишок, тепло, комфорт», «тепло та спокій, любов та підтримка»; «всі члени сім'ї спілкуються між собою, вміють слухати і чути одне одного. Крім цього, ми поважаємо сімейні традиції, довіру, підтримку, безумовну любов, спокій, стабільність, захист та безпеку»; «атмосфера комфорту і підтримки, радості і почуття задоволеності, захоплення, доброти, дружелюбності, підбадьорення; інтерес і почуття цікавості, гнів і почуття роздратування, обуреності». Респондентки зауважили також, що сприятливий клімат – це не відсутність конфліктів і негативних емоцій. Він досягається вмілим вибором членами сім'ї стратегій вирішення конфліктів, спільним дозвіллям, обговоренням, повагою інтересів один одного, компромісом: «У суперечках враховується думка кожного, цінується почуття гумору, приділяється увага духовному життю, виховується позитивне ставлення до будь-яких подій, а також виділяється час для спільних розваг».

21,9% респондентів написали про несприятливий психологічний клімат у сім'ї: «моя сім'я не є ідеальною, але для мене це приклад, як не має бути у моїй»; «задуха. Червоний густий туман. Відчуття безвиході, розгубленості, величезної від-

повідальності, невиправданої провини, покинутості»; «велика суміш відчуттів, коли тобі буває добре і тоді, коли тобі максимально погано. Немає чіткого та стабільного балансу в атмосфері між членами сім'ї»; «клімат водночас затишний, теплий, а водночас дуже напружений та негативно емоційний. Велика суміш відчуттів, коли тобі буває добре і тоді, коли тобі максимально погано. Немає чіткого та стабільного балансу в атмосфері між членами сім'ї»; «атмосфера досить напружена, а типовими емоціями є тривога, сум, образи, роздратування, розчарування, моментами страх, тому що ти ніколи не знаєш, в якому настрої повернуться батьки додому», «атмосфера зазвичай доволі напружена, кожне погано підібране слово може спровокувати сварку. Спільних розмов, окрім побуту, немає»; «нестабільний клімат з мінливим настроєм, а також присутня напруга у стосунках, не еталон, відсутня гармонія».

Чинниками конфліктів у сім'ях є зневага й ігнорування, відсутність підтримки, взаєморозуміння, спільних інтересів, присоромлення й осуд, наявність коаліцій у сім'ї і перевернутої ієрархії, нестриманість в емоціях членів сім'ї, наприклад: «Члени моєї сім'ї часто розходяться у головних принципах і поглядах на життя, наполегливо відстоюючи свою позицію і не звертаючи увагу на інших членів сім'ї».

78,1% опитуваних описали традиційний розподіл влади і ролей у батьківській

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів щодо структури влади у сім'ї

сім'ї з відповідним виконанням функцій і розподілом обов'язків (див. рис. 1).

При цьому 59,4% описали патріархальний стиль шлюбних стосунків: «За виконання домашньої роботи відповідають всі члени сім'ї, але на жінці-мамі більше навантаження, оскільки вона відповідає за приготування їжі, прання, ремонт одягу, виховання дітей, вирощування домашньої птиці, організацію спільного дозвілля, а також за клімат (емоційна підтримка) у сім'ї. Чоловік-тато відповідає за поповнення бюджету, виховання дітей, ремонт меблів, надвірних і господарських приміщень, підтримання порядку та чистоти подвір'я. Діти відповідають за прибирання у будинку, закупівлю продуктів харчування, а також допомагають батькам у їхніх справах. За вирощування картоплі, овочів, фруктів та іншої продукції рослинництва відповідають усі члени сім'ї, але основну роль відіграють батьки»; «За виконання домашньої роботи більше відповідає мама, а за поповнення бюджету батько. Про дітей загалом теж піклується мати та займається їх вихованням, саме вона створює приємну атмосферу, покращує емоції та цікаво проводить з дітьми час».

18,7% опитаних вказали на матриархальний за структурою влади стиль шлюбних стосунків. Четверо з шести студентів зростають у неповній сім'ї з мамою («виконання домашньої роботи, за клімат у сім'ї ми з мамою відповідаємо рівноправно, а от за поповнення бюджету відповідає в більшості мама, хоча за можливості я їй допомагаю»). 18,7% зазначили про егалітарну структуру влади й розподіл функціональних обов'язків («Спільний час ми зазвичай проводимо за переглядом фільму, особливо атмосферно це в період різдвяних свят, вибираємось на природу або в гори. Виконання домашньої роботи, поповнення бюджету та догляд і виховання дітей лежить на мамі з батьком. І, як на мене, це прекрасно, коли чоловік з дружиною допомагають одне одному, для мене це цінно, тому що це прояв реалізованої сім'ї, який дає можливість показувати приклад дітям»). Одна студентка (3,2%) не дала чіткого опису ієрархії у сім'ї, описуючи украй несприятливу атмосферу стосунків.

Описуючи функції батьківської сім'ї, студенти згадують про деякі труднощі й одразу наводять приклади їх вирішення, напр.: «нам варто ще попрацювати над комунікацією усіх членів сім'ї, тому що через зовнішні обставини і особисту зайнятість кожного ми спілкуємось не так часто як би цього хотілося. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є створення спільного чату у соціальній мережі. Там панує дружня і ненав'язлива атмосфера, ми обговорюємо ситуації, події, випадки, які трапилися з нами та просто ділимося кумедними картинками наприкінці робочого/навчального дня. Це дає можливість не втрачати відчуття єдності та ділитися новинами, не відкладаючи щирі емоції на потім».

Декілька студентів зауважили про відсутність спільного дозвілля. Наведемо приклад патріархального розподілу ролей із дефіцитом функції дозвілля: «Тато відповідає за поповнення бюджету, а мама виконує домашню роботу. Зазвичай я також допомагаю мамі з роботою по дому, але це буває рідко, оскільки зазвичай я перебуваю з друзями. Мама також старается підтримувати позитивний клімат у сім'ї (хоча це не завжди вдається), а також раніше займалася вихованням дитини (моїм). Дозвілля у кожного різне і проводимо його зазвичай окремо, разом час не проводимо».

Серед сімейних цінностей найбільш поцінованими виявилися «взаємопідтримка» (78,1%) («всі з характером, у важкі моменти ми можемо бути одним цілим та готові зробити все для нашої родини. Ми підтримуємо один одного та готові виконати обов'язки іншого»). 53,1% використали конструкцію «взаєморозуміння» («сім'я – це для мене підтримка, піклування, взаєморозуміння, повага, довіра та щастя»). У 21,9% ми відзначили таку цінність, як «повага». 18,8% в описі сімейних стосунків вжили поняття «любов». 15,6% описали значення згуртованості для стосунків, а також довіри, дисципліни і вимогливості, відповідальності (сумлінності), увічливості і шанобливості, чесності і щирості (по 12,5%). 9,4% відзначили почуття гумору, 6,3% респондентів – чуйність. Також студенти вживали поняття (по 3,1%) «духовність»,

«розвиток», «стабільність», «терплячість», «чесність», «справедливість», «щедрість», «вдячність».

Приклади опису сімейних цінностей: «Порядність, люб'язність, ввічливість, шанобливість, щирість, чуйність та уважність. Говорити позитивні речі про дитину, члена сім'ї іншим людям, не виносити певні хиби дитини, члена сім'ї на суспільний розголос; у поведінці – щедрість, справедливість, чесність, сумлінність, милосердя, терпеливість, альтруїзм. На чужій біді щастя не заробиш»; «можливість всебічного розвитку особистості кожного члена родини, висока доброзичлива вимогливість одне до одного і до себе самого, почуття захищеності та емоційної задоволеності, висока внутрішня дисциплінованість, принциповість, відповідальність, бажання й уміння зрозуміти іншого, можливість вільно висловлювати свою думку з будь-якого питання, прагнення проводити вільний час разом, згуртованість»; «кожен має можливість займатися своїми справами. Завдяки сталій ієрархії кожен знає про свої обов'язки та справно їх виконує, це є однією з головних переваг»; «маємо спільну систему цінностей, підтримуємо один одного й безсумнівно можемо виконувати обов'язки іншого у випадку зміни звичної ситуації. Також кожен член сім'ї вірить у себе та в інших, а за необхідності може щиро підтримати та запропонувати допомогу».

Аналіз результатів дослідження.

Порівняльний аналіз психосемантичних одиниць текстів про батьківську сім'ю та власну майбутню засвідчив, що більшість респондентів (59,4%) переймають настанови батьків стосовно шлюбного партнера та стосунків у сім'ї й описують майбутню сім'ю на кшталт батьківської з тією ж структурою влади, цінностями: «Я прихильниця класики, тому хочу біля себе бачити сильного чоловіка, і це не лише у плані витримки і м'язів. Сила, яка дозволить мені відчувати себе слабшою біля чоловіка, і розуміти, що я не повинна бути завжди сильною і захищати себе. Виконувати домашні справи, виховувати дітей, думаю, можуть обоє. Зазвичай жінка має приділяти цим справам більше уваги. Більшу частину бюджету повинен заробляти чоловік, жінка меншою мірою, але

також, працюючи, може це робити. Емоційну підтримку і налаштування хотіла більшою мірою створювати як берегиня домашнього вогнища. Хочеться соціально реалізовану сім'ю, яка не буде залежна від думки інших, і буде легко адаптуватись до появи нових людей в оточенні»; «За виконання домашньої роботи відповідатиме кожен член сім'ї, наприклад, прибирання – чоловік, приготування їжі – жінка, придбання продуктів чергуватиметься. Сферами спільної відповідальності буде поповнення бюджету, догляд і виховання дітей, клімат (емоційна підтримка) у сім'ї, дозвілля, інтимне (сексуальне) життя. Соціально реалізацію члени сім'ї будуть отримувати із включеності у комунікацію як на роботі, так і в малі групи друзів та однодумців»; «Я б хотіла перейняти від своєї сім'ї оте почуття повної безпеки, любов, повагу, взаєморозуміння та підтримку. Щоб кожен почувався вільно та впевнено».

40,6% мають інше уявлення про взаємини і структуру майбутньої сім'ї, розподіл обов'язків, характеристики шлюбного партнера (див. рис. 2). 38,5% з них вбачають у шлюбному партнерові рівноправного союзника й описують егалітарні стосунки у майбутній сім'ї: «я і мій чоловік будемо порівну відповідати за всі функції сім'ї. Найвища цінність – соціальна активність двох». У батьківських сім'ях цих студентів традиційний розподіл ролей. 23,1% не мають чіткого уявлення про майбутнього шлюбного партнера, двоє з них із сімей із несприятливим психологічним кліматом. 23,1% описують патріархальні стосунки (у батьківських сім'ях опитуваних не було чіткого розподілу влади) і 15,4% – матріархальні (у батьківській сім'ї цих респондентів домінує батько, при цьому батьківський контроль є доволі суворим): «Всі функції виконують разом, хто в чому більш компетентний. Для мене краще спочатку реалізуватися, а потім уже думати про дітей з чоловіком».

У майбутніх сім'ях респондентів очікувано панує сприятливий клімат, є розуміння сімейного спадку і впливу батьківських сімей. Ось деякі описи: «Спокій, тепло, затишок і любов згадується у всіх респондентів з несприятливим кліматом у батьківських сім'ях («атмосфера буде

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів, які не поділяють установок батьків щодо виконання партнером функцій у сім'ї і розподілу влади

дружною, де всі люблять один одного, допомагають і підтримують»; «спокійна атмосфера, панувало взаєморозуміння та мирні стосунки між всіма членами родини», «неймовірно позитивна атмосфера, де все наділено любов'ю, затишком, теплом, взаєморозумінням та підтримкою. Де всі намагатимуться знаходити компроміси, слухати та чути одне одного, поважати та піклуватися»; «ненапружена, розслаблена. Домінуватиме дружня атмосфера»); «Моральний клімат буде визначається тим, які моральні цінності у двох батьківських сім'ях подружжя були прийнятими і визначальними. У моїй майбутній сім'ї пануватиме сприятлива психологічна атмосфера, яку можна охарактеризувати такими ознаками, як: згуртованість, можливість всебічного розвитку особистості кожного її члена, висока доброзичлива вимогливість членів сім'ї один до одного, почуття захищеності та емоційної задоволеності, гордість за приналежність до своєї сім'ї, принциповість, відповідальність»; «Я буду створювати в нашому домі затишок і зберігати родинне вогнище, так само, як це робила моя мама і робить до сьогоднішнього дня»; «Члени сім'ї прагнуть проводити вільний час разом. З любов'ю, повагою і довірою ставляться одне до одного, до батьків – із шануванням, до слабких – із готовністю допомогти. Законом буде бажання і вміння розуміти

іншу людину, кожен вільно міг би висловлювати власну думку з будь-якого питання і всі ставляться до нього серйозно. При цьому буде добре розвинені самокритика, доброзичлива й конструктивна критика щодо інших, взаємна терпимість і коректність у випадках розбіжності думок».

Описуючи власну й батьківську сім'ю, опитувані звернулися до метафори. Виходячи зі значення у грецькій мові метафори як візка для перевезення вантажів, ми розуміємо метафору як вираження потенційного носія смислу явищ психологічного пізнання, зокрема шлюбу й шлюбно-сімейних взаємин. Отже, в уявленнях респондентів нашої вибірки, сім'я – це: «затишний будиночок, в який ховаєшся від зливи» (4); «бджолиний вулик» (3), де «кожен має свої обов'язки», «кожен має свої справи і добре їх виконує, без цього «вулик був б не дієвим»; «багаття – яскраве, тепле» (2); «команда» (1); «світильник «Павук» на вісім лампочок. Лампочки світильника знаходяться на одному рівні, кожна лампочка має свій провід (кордони у стосунках), який має спільний початок. Головна функція світильника – освітлювати кімнату. Сім'я – любов, ніжність, теплота, безпека, освітлення, зцілення душі» (1); «фундамент, опора» (1); «ріст» (1); «гірський хребет» (1); «міцне розлоге дерево» (1); «злагоджений оркестр» (1);

«корабель, якщо за ним доглядати, правильно та впевнено тримати штурвал, не дати йому потонути – він і не потоне» (1); «печера, що захищає від негоди» (1); «візерунчаста павутина. Неможливо торкнутися одну її нитку, не викликавши при цьому вібрації всіх інших. Неможливо зрозуміти частинку без розуміння цілого» (1); «картина» (1); «квітучий сад. У дитинстві в нашому саду росли чотири вишні, розташовані півмісяцем. Я завжди прибігала весною до них з братом і ми говорили, що найбільше дерево як тато, трохи менше мама і два маленьких – ми» (1); «гніздо з пташенятами, тому що ми – діти і батьки також за нами доглядають, як птахи за своїми пташенятами, а коли ми виростемо, то ми покинемо свій дім, щоб створити свою сім'ю» (1); «мурашник. Ми завжди в роботі, заклопотані, та якщо одному потрібна допомога, то все залишаємо та йдемо на допомогу» (1); «тепло, затишок, комфорт і любов, спокій» (3); «неприємні емоції» (1); «шторм – це палітра емоцій у сім'ї» (1); «щось, що хочеться розкласти по полицках і закрити їх на великий навісний замок. А ключ бажано розчинити у чомусь» (1).

Для більшості респондентів нашої вибірки сім'я є: безпечним затишним місцем (вжито конструкти «печера», «гніздо», «замок», «будиночок», «квітучий сад») на протигагу від холодного «як Антарктида» і незатишного оточення. Тут члени сім'ї взаємопов'язані в одну систему, як у «павутину». Це «команда», «злагоджений оркестр». Кожен член сім'ї виконує певний обсяг обов'язків, як у «вулику», «мурашнику» чи на «кораблі», і переживає палітру емоцій як приємних («тепло і затишок»), так і неприємних (шторм), які хочеться забути.

Образи передають нам про:

– значимість у респондентів потреби у безпеці, у стосунку, у самореалізації, у позитивних емоціях;

– уявлення про сім'ю як про систему взаємопов'язаних елементів, без узгоджених дій яких і взаємопідтримки, вдалого керівництва «мурашник», тобто шлюб буде «недієвим», а «корабель потоне».

Описують студенти і кризові періоди життя сім'ї («гірський хребет») і пост-

кризове зростання («коли його пройдеш, то відкривається неймовірний краєвид, неймовірні щирі емоції»). Окрім цього, сім'я – це «розлоге дерево», опора і розвиток. Образ «дерева» засвідчує про важливість сімейного спадку, коріння – цінностей і сенсів, які сім'я передає з покоління в покоління, розростаючись і зміцнюючи молоді пагони.

Щодо майбутньої сім'ї, то студенти описують її в яскравих образах, цитують улюблених авторів, напр.: «Дім завжди тебе зігріває, і перебувати в ньому серед рідних, «цілющих» людей – невимовне щастя. Це твоя територія – і все. Без слів» (з твору Вікторії Наймановської. «Яблуневий сад із феями») (1); сенканом «Сім'я. Міцна. Цінна. Любити. Довіряти. Бути опорою. (Підтримувати). Скарб, який неможливо придбати. Взаєморозуміння» (1). В уявленнях студентів майбутня сім'я – це «картина, штрихи до якої робить кожен член сім'ї і відповідає за те, якою картина буде» (2).

Зазначимо, що метафору картини запропонували студентки, які писали про неблагополуччя у батьківських сім'ях. Припускаємо, що такий образ зумовлено потребою у свободі й відповідальності за створення майбутніх шлюбних стосунків. Це також «човен із двома веслами» (1), який кружлятиме на місці, якщо веслуватиме лише один, або змінюватиме курс, якщо один з веслярів раптом втратить свою функціональність або не досить відповідально виконуватиме сімейні обов'язки. Про значущість ієрархії та чітких правил свідчить і наступна метафора «корабель, в якому чоловік – це капітан, а я помічник капітана, а діти наші пасажери» (1).

Про цінність сімейної комунікації і сприятливого психологічного клімату свідчать метафори «затишної вечері за одним столом» (1), «яскравого вогню» (кохання, пристрасть та позитивні емоції) (3), «гроно вишень» (1), «тепла і затишку» (6), «ніжності і турботи» (4), «пташки в гніздечку, які живуть і радіють кожному моменту разом, підтримують і доповнюють один одного, не соромляться бути собою» (1).

Про значення готовності до шлюбних стосунків засвідчує метафора стиглого гарбуза: «всередині червоненький і з великими насіннями. Шлюб буде

укладений між двома зрілими особистостями, у яких чітко розкладені пріоритети, моральні норми, кожен знатиме своє призначення і на той час точно знатиме де його місце» (1). Також це місце безпеки – «Дах, який завжди захистить і від дощу, і від сонця» (1) й опора (4), «міцна та непорушна гора» (підтримка, стійкість та витривалість до будь-яких непорозумінь, вміння знаходити компроміси, бути завжди разом і триматися пліч-о-пліч) (1), «теплий вітерець та весняна сонячна погода» (погода, тобто сімейна атмосфера приносить радість, задоволення від життя. Вона не повинна обтяжувати або обмежувати... Сім'я повинна бути тим місцем, де кожен буде розуміти одне одного) (1). Цікавим є факт, що в описі майбутньої сім'ї жодного разу не траплялися метафори «вулик», «мурашник», які символізують працю, виконання обов'язків, певну монотонність і буденність, відповідальність.

Висновки. Аналізуючи тексти студентів, доходимо висновку про сформоване уявлення у студентів сім'ї як соціальної інституції і як системи, в якій є певний розподіл ролей і функцій. В описах чітко прослідковуються актуальні потреби сту-

дентів, які вони реалізують і сподіваються реалізувати у майбутніх стосунках, зокрема в опорі, у стосунку і приналежності, а також дещо романтизоване уявлення стосовно сфер відповідальності. Також ми помітили той факт, що у студентів з несприятливим кліматом у батьківській сім'ї існує дещо ідеалізоване уявлення про майбутню, вона точно має бути не така, як у батьків. Відсутня реальна картина з розподілом обов'язків, чіткою ієрархією. Натомість є поетичні описи про кохання і взаєморозуміння, що, як ми припускаємо, свідчить про актуальність забезпечення базової потреби у любові. То ж вбачаємо за необхідність у просвітницькій роботі з молоддю щодо розуміння шлюбу не як почуття, а як домовленості і відповідальності. Доходимо висновку, що не завжди батьківська сім'я виступає зразком: одні знання, норми, цінності засвоюються і передаються наступному поколінню, інші, які не відповідають умовам, що змінилися, трансформуються. Перспективи подальших досліджень убачаємо у створенні програми психологічного супроводу молоді на етапі дошлюбного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мацюк В.В. Психологічні механізми формування у молоді образу шлюбного партнера : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія», 2009. 22 с.
2. Федоришин Г.М., Михайлюк І.Б. Модель психологічного супроводу усвідомленого вибору жінками шлюбного партнера. «Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика» : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 28 жовтня 2022 р. Ч. 2. Умань. С. 40–42.

REFERENCES:

1. Matsiuk, V.V. (2009). *Psychologichni mekhanizmy formuvannia u molodi obrazu shliubnoho partnera [Psychological mechanisms of image formation in young people marriage partner]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk: 19.00.07 «Pedagogichna i vikova psykholohiia», 2009. 22 s. [in Ukrainian].*
2. Fedoryshyn, H.M., Mykhailiuk, I.B. (2022). *Model psykholohichnoho suprovodu usvidomlenoho vyboru zhinkamy shliubnoho partnera [Psychological support model of women's conscious choice of a marriage partner]. «Aktualni pytannia nauky, osvity i suspilstva: teoriia i praktyka»: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. (28 zhovtnia 2022 r.). Uman. S. 40–42 [in Ukrainian].*